

УДК 327 (73-519)

ПРАГМАТИЗМ ПІВДЕННОКОРЕЙСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ У ХХІ ст.

Любава Матлай

Національний університет «Львівська політехніка»
Україна, 79044, м. Львів, вул. Митрополита Андрія, 5
e-mail: liubava_matlaj@yahoo.com

Корея вийшла із багатовікового періоду самоізоляції та підключилася до системи міжнародних зв'язків лише у 1876 р., підписавши Канхваський договір про відкриття морських портів для Японії. У ХХ ст. корейському народу довелося пережити громадянську війну та поділ півострова на дві держави – Корейську Народну-Демократичну Республіку та Республіку Корея, які розділяє не тільки ідеологія, а й різка асиметрія економічного розвитку, різне бачення та конфліктність національних інтересів. Суспільно-політичні особливості обох країн не сприяють добросусідським відносинам та об'єднанню корейців у межах єдиного державного утворення на принципах демократії та ринкової економіки. Крім того, загрозою для миру та безпеки залишається наявність у північнокорейського режиму ядерної зброї, яка стала інструментом торгу та тиску на держави Азійсько-Тихоокеанського регіону. Відтак, РК, враховуючи геополітичне положення, розділеність нації, стратегічну конфронтацію та конкуренцію між наддержавами – США та КНР, змушена втілювати гнучку зовнішню політику, яка б забезпечила суверенітет і процвітання країни. Процеси, які відбуваються на Корейському півострові на початку нового століття, не втратили своєї актуальності, оскільки вони впливають на регіональну та глобальну безпеку, національні інтереси багатьох провідних держав світу.

Зазначена тематика висвітлювалася у працях американських науковців – Девіда Кана, Скота Шнайдера, Гордона Флейка й інших. Ґрунтовні дослідження зовнішньополітичних доктрин РК й архітектури безпеки в АТР здійснили корейські аналітики – Кім До Те, Лі Кин Сун, Чо Чхол Хо, Цой Чин Ук, Пак Чхол Хі. Стан і перспективи розвитку

міжкорейських відносин на сучасному етапі, головні вектори зовнішньополітичного курсу РК відображено у працях російського сходузнавця, професора Далекосхідного федерального університету РФ Ігоря Толстокулакова. Однак, майже відсутній аналіз південнокорейської зовнішньої політики у працях вітчизняних науковців, недостатньо розглянуті відносини РК з ЄС, двосторонні корейсько-українські взаємини.

Метою даної статті є аналіз зовнішньополітичного курсу РК у ХХІ ст. З огляду на поставлену мету, визначено основні дослідницькі завдання – розкрити сутність «корейської проблеми» у національному, регіональному та глобальному вимірах; з'ясувати, чому «шестисторонні переговори» щодо вирішення денуклеаризації Корейського півострова виявилися неефективними; визначити роль Вашингтонсько-Сеульського союзу у розбудові архітектури безпеки в АТР; охарактеризувати сучасний стан двосторонніх відносин РК з найвпливовішими державами азійського регіону – КНР і Японією та механізми трьохстороннього співробітництва; оцінити зовнішньополітичну стратегію діючого Президента РК Пак Кин Хе у відносинах з європейськими державами; висвітлити українсько-корейські двосторонні зв'язки.

Основи сучасної зовнішньої політики країни були закладені в ідейно-політичній концепції «політика сонячного світла» президента, лауреата Нобелівської премії миру Кім Де Чжуна (1998-2003 рр.); «Стратегії національної безпеки РК», яка отримала назву «Глобальна Корея» (Global Korea), розробленої адміністрацією президента Лі Мйон Бака (2008-2013 рр.) у 2009 році та у «Стратегії національної безпеки РК» під назвою «Нова ера сподівань» (A New Era of Hope) від жовтня 2014 р. адміністрації пре-

зидента Пак Кин Хе, а також у зовнішньополітичних ініціативах президента Пак Кин Хе – «Ініціатива з питань миру та співробітництва у Північно-Східній Азії» (2013 р.) й «Євроазійська ініціатива», які окреслюють конкретні напрями дипломатії довіри.

На зовнішню політику Сеулу безпосередньо впливають проблеми розподілу нації на дві держави та наявність у Північній Кореї ядерної зброї, які вимагають активізації дипломатичних зусиль Сеулу щодо залучення на свою сторону зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних партнерів. За допомогою «політики сонячного світла» у РК на початку нового століття спробували нормалізувати міжкорейські відносини. Було визнано, що на сучасному етапі об'єднання розділеного етносу в одну державу неможливе, тому варто працювати над пошуком шляхів двосторонньої взаємодії та недопущення військових конфліктів і провокацій з обох сторін. Тоді ж, як стверджує відомий російський сходознавець, професор І. Толстокулаков, РК «...взяла на себе відповідальність за недопущення збройного конфлікту на Корейському півострові; за неспричинення збитків КНДР, у тому числі її силового поглинання; за сприяння міжкорейському примиренню та розвитку всебічної співпраці з Північчю» [2, с. 10].

Якщо ліберально-демократичні уряди президентів Кім Де Чжуна (1998-2003 рр.) та Но Му Хйона (2003-2008 рр.) працювали над реалізацією системи мирного співіснування двох ідеологічно протилежних корейських держав на основі співпраці та поступового зближення, то зовнішня політика правоконсервативного президента Лі Мйон Бака вже базувалася на концепції «творчого прагматизму», поверненні до пріоритетності корейсько-американського стратегічного альянсу, коли давалася твереза, реалістична та послідовна оцінка міжнародній ситуації; ставилися досяжні цілі та розроблялися обґрунтовані плани щодо їх реалізації; забезпечувалися максимальні вигоди від затрачених вкладень і зусиль, у тому числі й у міжкорейських відносинах. Крім того, адміністрація Лі Мйон Бака прямо пов'язувала відносини Півдня та Півночі з конкретними кроками Пхеньяну до денуклеаризації [6; 8]. Утім, і «політика сонячного світла», і прагматична політика що-

до КНДР не стали дієвим інструментом для врегулювання корейської проблеми, а, певним чином, призвели до її загострення, відколи Північна Корея стала ядерною державою та дестабілізуючим фактором не тільки на півострові, а й у Північно-Східній Азії.

Ще недавно вирішити надскладну «корейську проблему» включно з процесом денуклеаризації півострова були покликані США, КНР, РФ та Японія, які прямо зацікавлені у пом'якшенні міжкорейського протистояння та досягненні стабільності на азійському континенті. Кожна з цих держав має свої стратегічні та політичні інтереси на півострові. Однак, шестисторонній механізм вирішення «корейської проблеми», розпочатий у 2003 р. не зміг досягти позитивних зрушень і був згорнутий у 2009 р. у зв'язку з виходом із переговорів КНДР. Поновлення переговорів у майбутньому швидше за все неможливе, оскільки у Конституції КНДР був закріплений статус ядерної держави, що унеможлиблює проведення шестистороннього політичного діалогу.

У даний час діючий Президент РК Пак Кин Хе активно працює над створенням основи для мирного об'єднання розділеної нації в одну державу шляхом побудови відносин довіри між РК та КНДР. Для цього, на думку корейського аналітика Цой Чин Ука, Північна Корея має зупинити провокації та стати відповідальним членом міжнародного співтовариства, підтримуючи економічний розвиток і підвищуючи добробут свого народу, а не розвивати ядерну зброю [5, р. 34].

В умовах загострення боротьби за регіональне лідерство в Азійсько-Тихоокеанському регіоні і, зокрема, у Північно-Східній Азії, РК доводиться збалансовувати свою зовнішню політику стосовно США, Китаю, Японії та Росії, враховуючи багаторічний досвід взаємин, власні національно-державні інтереси та політичні курси лідерів країн. Поділяємо точку зору російського корезнавця К. Асмолова, який стверджує: «Затиснута між наддержавами своїм геополітичним положенням, Корея майже завжди була вимушена, з одного боку, орієнтуватися на певного «сюзерена», а з іншого боку – намагалася зберегти самостійність і максимально подовжити ланцюжок, лавіруючи між великими державами там, де це

можливо» [1].

Двосторонні відносини РК та США означає політичний альянс 1953 року, який у травні 2013 р. було вирішено зміцнити до рівня стратегічного партнерства. Американський вектор зовнішньої політики залишається стратегічним для південнокорейської політичної еліти. Останні роки корейські політики та науковці все більше схиляються до думки, що американсько-південнокорейському союзу необхідне домінування дипломатичних функцій, а суверенні держави мають самостійно визначати свої пріоритети безпеки, враховуючи економічні та соціальні аспекти національної політики. Сеульсько-Вашингтонський союз залишається запорукою безпеки у регіоні. Обидві держави визнали необхідність спільного вирішення безпекових проблем на Корейському півострові; розширення взаємодії у політичній, фінансово-економічній, військовій сферах; спільне реагування на регіональні та глобальні виклики, такі як порушення режиму нерозповсюдження зброї масового знищення, міжнародний тероризм, зміни клімату, коливання світової економіки тощо. Крім того, сторони виділили важливість взаємної координації політики стосовно Китаю, оскільки розміщення на території південнокорейської республіки американського протиракетного комплексу рухомого наземного базування для перехоплення ракет середньої дальності THAAD (Theater High Altitude Area Defense) викликає занепокоєння у Пекіні та Москві, які вбачають у ній власні загрози, а не попередження північнокорейських нападів.

У РК великого значення надають відносинам із сусідніми державами – Китаєм та Японією, які залишаються важливими економічними партнерами. Утім, співпраця країн у політичній і безпековій сферах не задовольняє всі сторони. За висловлюванням південнокорейського лідера, примирення у Північно-Східній Азії можна досягти шляхом перетворення недовіри і конфліктів у динаміку довіри та співпраці [7]. Заслугує на увагу «Ініціатива щодо зміцнення миру та співробітництва у Північно-Східній Азії» (NAPCI), висловлена Президентом РК Пак Кин Хе у 2013 р. Вона спрямована на розвиток двосторонніх і багатосторонніх механізмів

співпраці у регіоні та стала дорожньою картою політики довіри південнокорейського лідера. Варто зазначити, що ще у травні 2012 р. РК, КНР та Японія погодили тристоронню угоду про інвестиційну співпрацю. Тоді ж було оголошено про наміри підготувати міждержавну угоду про вільну торгівлю, яка б сприяла інтеграційним процесам у регіоні. РК також висловила бажання приєднатися до важливого регіонального інвестиційного проекту – Азійського банку інфраструктурних інвестицій, яку створює Китай. Зустрічі на вищому рівні між трьома державами періодично відбувалися з 2008 по 2012 рік і були перервані через територіальні суперечки, історичні розбіжності стосовно сексуальної експлуатації корейських і китайських жінок у роки Другої світової війни тощо. Відносини РК з Японією різко погіршилися у серпні 2012 р., відколи тодішній президент Лі Мйон Бак відвідав острів Токто (Такесіму), який контролюється корейською адміністрацією, але Японія вважає своєю територією. Адміністрація діючого Президента РК Пак Кин Хе доклала багато зусиль для врегулювання двосторонніх відносин.

У листопаді 2015 р., вперше за останні три роки, у Сеулі відбувся шостий тристоронній саміт за участі Президента РК Пак Кин Хе, Прем'єр-міністра Китаю Лі Кецяну та Прем'єр-міністра Японії Сіндзо Абе. Представники держав заявили про наміри побудувати потрійний механізм співпраці; виробити узгоджені позиції щодо змісту та перспектив інтеграції у регіоні; знайти компроміси у зовнішньополітичних питаннях. Попри всі політичні та територіальні суперечки, сторони продемонстрували бажання вирішувати міждержавні суперечки дипломатичними методами. На останньому саміті були досягнуті домовленості про завершення створення зони вільної торгівлі – «Всеосяжного регіонального економічного партнерства». Після саміту були оприлюднені – «Спільна декларація з питань миру та співпраці у Північно-Східній Азії», «Спільна заява з економічного та торговельного співробітництва», «Спільна заява з екологічної співпраці», «Спільна заява з митної співпраці та спрощення процедур торгівлі», «Спільна заява з сільськогосподарської кооперації», «Спільна заява з питань освіти».

Республіка Корея зацікавлена у відносинах стратегічного партнерства з Російською Федерацією для забезпечення додаткового фактору впливу на Пхен'ян та в якості противаги Японії та Китаю у питаннях стабільного розвитку Північно-Східної Азії. Утім, південнокорейські уряди у відносинах з Москвою «виходять з усталених у Сеулі поглядів про переміщення Росії у «другу лігу» світової політики, розглядаючи в якості головних світових гравців США, які зберігають економічну та військово-технічну перевагу над рештою країн, і Китай, який впевнено перетворюється у нову світову державу» [3, с. 10].

Ще у жовтні 2013 р. президент Пак Кин Хе запропонувала концепцію «Євразійська ініціатива», яка спрямована на розширення політичної, економічної, безпекової, культурної співпраці на євразійському континенті. Вона передбачає «відкриття та відмову від ядерної зброї Північної Кореї шляхом мирного процвітання Євразії», іншими словами, через відтворення історії одного спільного континенту, в якому забезпечення миру та стабільності відбувалося б за допомогою спільного економічного об'єднання та ринку. Заплановано поновлення давнього «Шовкового шляху» через Китай, пустелю Такла-Макан, плато Паміру, Центральну Азію, Іран, країни Середземного моря. «Експрес Шовкового шляху» має курсувати між обома Кореями, Китаєм, Росією, Центральною Азією та Європою, таким чином, втричі скорочуючи час для транспортування вантажів у порівнянні з доставкою через Суецький канал. Крім того, передбачено уникнення проблем, пов'язаних з політичною нестабільністю у Сирії, Єгипті, морським піратством. Отже, проект націлений у першу чергу на створення надійних транспортно-комунікаційних та енергетичних коридорів, які б активізували економічні зв'язки на континенті. Корейський президент впевнена, якщо торгові бар'єри між євразійськими державами будуть усунуті та прискориться регіональна економічна інтеграція, то Євразія буде здатна створити єдину континентальну зону вільної торгівлі. Успіхи в економічній діяльності мають сприяти і майбутньому корейському об'єднанню. У червні 2014 р. Пак Кин Хе здійснила візити до пос-

трядянських азійських республік – Казахстану, Узбекистану та Туркменістану у межах «євразійської ініціативи». У планах Сеулу прослідковується зацікавлення у співпраці з азійськими державами у розробці природних ресурсів, яких бракує Кореї.

Доцільно зосередитися також на сучасних відносинах РК з ЄС. З корейських історичних документів відомо, що першим європейцем, який побував на Корейському півострові у 1593 році, був іспанський священник Григоріо де Сеспендес. У Південній Кореї з вдячністю згадують події недалекого минулого, коли молода держава прагнула підняти свою економіку з убогості і жодна країна не була готова запропонувати їй кошти. Тоді саме Німеччина надала 150 млн. німецьких марок кредитів і передові технології, програми професійної підготовки. Допомога Німеччини виявилася величезним поштовхом для подальшої модернізації Кореї та її економічного розвитку. Сьогодні РК з європейськими державами пов'язують тісні політичні, економічні та культурні зв'язки. У квітні 2001 р. набула сили Рамкова угода про торгівлю та співпрацю між РК та ЄС, яка визначила розвиток подальших торгово-економічних зв'язків і контактів високопосадовців. У травні 2010 р. підписано нову Рамкову угоду з економічної взаємодії, з питань нерозповсюдження зброї масового знищення тощо. У жовтні 2010 р. європейське регіональне об'єднання й азійська держава оголосили про стратегічне партнерство. З липня 2011 р. почала діяти Угода про зону вільної торгівлі між ЄС та Кореєю, яка скасувала майже 99% тарифних ставок на двосторонній імпорту. Брюссель і Сеул заохочують регіональну співпрацю, яка є запорукою стабільності та миру; розвивають превентивну дипломатію. Сторони підтримують одна одну у боротьбі з бідністю, тероризмом, піратством, незаконною міграцією та торгівлею людьми. ЄС неодноразово закликав Північну Корею відмовитися від програми створення ядерної зброї та дозволити інспекторам Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) перевірити цю діяльність.

Корейсько-українська співпраця налічує майже чверть століття, її підґрунтя було закладено 10 лютого 1992 р., коли наші держави підписали спільне «Комюніке про вста-

новлення дипломатичних відносин між Україною та Республікою Корея». РК розглядає Україну як важливого торговельного партнера. З липня 2011 р. набула чинності міждержавна угода про вільну торгівлю. Утім, в останні роки спостерігається погіршення зовнішньоекономічних зв'язків і значне падіння двостороннього товарообігу, нерегулярним залишається і політичний діалог. Виникає потреба в активізації зусиль корейської й української дипломатії.

Отже, у XXI ст. РК значно зміцнила свої позиції на міжнародній арені. Країна є членом G20, АТЕС, Організації економічного співробітництва та розвитку, багатьох інших впливових міжнародних і регіональних інституцій. Як середня державами з глобальними інтересами, РК свою зовнішню політику спрямовує на вирішення міжкорейської та ядерної проблем, які заважають національному об'єднанню та безпеці на Корейському півострові. Адміністрація діючого президента Пак Кин Хе намагається проводити політику довіри для покращення співпраці економічно взаємозалежних азійських держав у політичних і безпекових питаннях. Все ж, розвиваючи економічні та політичні зв'язки з Китаєм, Японією, Росією, основну увагу РК приділяє двосторонньому політичному альянсу зі Сполученими Штатами

Америку, який став запорукою миру та безпеки у Північно-Східній Азії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Асмолов К. Пак Кын Хе между Сеулом, Москвой и Вашингтоном / К. Асмолов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.journal-neo.org/2015/04/04/pak-ky-n-he-mezhdu-seulom-moskvoj-i-vashingtonom/>
2. Толстоулаков И. Состояние и перспективы развития межкорейских отношений на современном этапе / И. Толстоулаков // У карты Тихого океана. Информационно-аналитический бюллетень. – 2013. – № 34 (232). – С. 10-19.
3. Россия-Республика Корея: к новой повестке двусторонних отношений: рабочая тетр. / [Г.А. Ивашенцов (рук.) и др.]; [гл ред. И.С. Иванов]; Российский совет по междунар. делам (РСМД). – М.: Спецкнига, 2013. – 82 с.
4. A New Era of Hope. National Security Strategy // Office of National Security the Republic of Korea. October, 2014. – 132 p.
5. Choi Jinwook. The Trust-building Process on the Korean Peninsula: A Paradigm Shift in Seoul's North Korea Policy / Jinwook Choi // International Journal of Korean Unification Studies. – 2013. – Vol. 22, № 1. – P. 23-53.
6. Global Korea: the national security strategy of the Republic of Korea: the Lee Myung-bak administration's foreign policy and national security vision [Seoul]: Cheong wa dae (Office of the President), 2009. – 37 p.
7. Keynote Address at the 7th World Policy Conference [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://english1.president.go.kr/activity/speeches.php?srh%5Bboard_no%5D=24&srh%5Bsearch_type%5D=1&srh%5Bsearch_value%5D=&srh%5Bview_mode%5D=detail&srh%5Bseq%5D=9151&srh%5Bdetail_no%5D=37#sthash.NeLDnM6m.dpuf (16.12.2014)
8. Seoyeon Yoon, Kyunghan Lim. North Korea's National Security Strategy and its Implications for South Korea // Asian Journal of Social Sciences & Humanities. – 2013. – Vol. 2, № 2 (May). – P. 144-155.

Матлай Любава *Прагматизм південнокорейської зовнішньої політики у XXI ст.*

У статті досліджено сучасну зовнішню політику Республіки Корея. Розглянуто специфіку двосторонніх відносин РК з її ключовими зовнішньополітичними партнерами – Сполученими Штатами Америки, Китайською Народною Республікою, Японією, Російською Федерацією. Корейсько-американський стратегічний союз залишається істотним чинником миру та стабільності у Північно-Східній Азії, а також в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Сеул та Вашингтон співпрацюють у вирішенні проблем, пов'язаних з північнокорейським режимом. З'ясовано, що тристоронні відносини РК, Китаю та Японії поєднуються взаємозалежністю та суперництвом. Стаття розглядає також співпрацю РК з Європейським Союзом. Особлива увага приділена механізмам реалізації південнокорейських зовнішньополітичних інтересів і цілей у регіоні. Вказано, що головною зовнішньополітичною стратегією діючого президента Пак Кин Хе є політика довіри.

Ключові слова: зовнішня політика, Республіка Корея, двосторонні та багатосторонні відносини, денуклеаризація, міжкорейські відносини

Матлай Любава *Прагматизм южнокорейської зовнішньої політики у XXI ст.*

Исследовано современную внешнюю политику Республики Корея. Рассмотрено специфику двухсторонних отношений РК с ее ключевыми внешнеполитическими партнерами – Соединенными Штатами Америки, Китайской Народной Республикой, Японией, Российской Федерацией. Корейско-американский стратегический союз остается существенным фактором мира и стабильности в Северо-Восточной Азии, а также в Азиатско-Тихоокеанском регионе. Сеул и Вашингтон взаимодействуют при решении проблем, касающихся северокорейского режима. Выяснено, что межгосударственные отношения РК, Китая и Японии связаны взаимозависимостью и конкуренцией. Статья также рассматривает сотрудничество Южной Кореи и ЕС. Особое внимание уделено механизмам реализации южнокорейских внешнеполитических интересов и целей в регионе. Показано, что главной внешнеполитической стратегией действующего президента Пак Кин Хе является политика доверия.

Ключевые слова: внешняя политика, Республика Корея, двухсторонние и многосторонние отношения, денуклеаризация, межкорейские отношения

Matlay Lyubava *Pragmatism of South Korean foreign policy in the 21st century*

In the article the author examines the South Korean foreign policy. This paper discusses the specificity of Republic of Korea's bilateral relations with its key external partners – the USA, China, Japan and Russia. The ROK-USA relations are a significant factor of peace and stability in the North-East Asia as well as in the Asia-Pacific. Seoul and Washington cooperate in addressing the challenges posed by North Korea. It is found, that relations of South Korea with China and Japan combine interdependence and rivalry. The current article also considers the cooperation of ROK and the EU. Special attention is paid to the mechanism of realization of Korea's interests and goals in the region. It is found that the key foreign policy strategy of President Park's administration is Trustpolitic.

Keywords: *foreign policy, Republic of Korea, bilateral and multilateral relations, denuclearization, inter-Korean relations*

Рецензенти:

Кринко Є.Ф., д.і.н., професор

Шкляж Й.М., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 28.03.2016 р.